

*Acta synodi provinciae Ultrajectinae derghener,
die bij d'oude Gereformeerde kercke gebleven sijn,
ghehouden binnen Utrecht int groot capittelhuys ten
Dom anno 1618 den 12 Octobris ende vervolgens.*

Sijn op dese synode verschenen dese navolgende:

ARNOLDUS OORTCAMPUS,	} predicant tot	Amersfoort.
JOANNES WIRTZFELDIUS,		Rhenen.
LAURENTIUS MODÆUS,		Wijk bij Duijrstadt.
JOANNES ALLASTIUS,		Montfoort.
GERHARDUS A BREE,		Ten Berch.
ADOLPHUS SPIZERUS,		Houten.
JOANNES LIJNDENIUS,		Cockengen.
JACOBUS HUGENSSSEN,		Hagesteijn.
JEREMIAS WILHELMI,		Seijst.
GERHARDUS HELMICHIIUS,		Veenendael.
JOANNES AUCCOOP,		Mijdrecht.
EGBERTUS OTTONIS,		Nichtevecht.
WERNERUS HENRICI,		Anckeveen.
JOANNES SEGERMANNUS,		Westbroeck.
CHRISTIANUS AB OIJEN,		Neerlangbroeck.
ABSALON HELMONDT,	Cudelsteert.	
RUMOLDUS JOANNIS,	Cortehoeff.	
HENRICUS TEN BRINCK,	Wilnis.	
HENRICUS RAETZFELDIUS,	Amerongen.	

Uyt name van die Gereformeerde kercke van Utrecht (bij gebreck van ordinarijsche predicanten) sijn op het versoeck des kerckenraets, met authorisatie van die E. Mog. heeren Staeten ende die vroetscap der stadt Utrecht geccompareert dese naevolgende:

JOANNES DIBBETIUS,	} predicant tot	Dordrecht.
EILLARDUS VAN MEHEN,		Harderwijk.
SEBASTIANUS DAMMAN,		Zutphen.
GODEFRIDUS UDEMANS,		Zirckzee.
HENRICUS SWALMIUS,		Delft.

Van weghen die E. Mog. heeren Staeten deser provincie sijn geccompareert die Ed. eerentfeste joncker ARNHOUDT VAN ÆESSEWIJN, heer tot Ruwiel, ende WILM VAN HERDEVELT, borgemeijster tot Amersfoort.

Nae aenroepinghe van Gods h. naem sijn met gemeijne stemmen vercoren tot praesidem ARNOLDUS OORTCAMPUS, tot assessorem SEBASTIANUS DAMMAN, tot scribam LAURENTIUS MODÆUS.

I. Also dese vergaderinghe geleydt is om te præpareren, tghene op den aenstaenden synodum nationalem van wegen die kercken deser provincie sal dienen gebrocht, ende uyt die poincten op het beleijden ende houden des nationalen synodi, gearresteert bij die Hog. Mog. heeren Staeten Generael articulo 9, blijkt dat in gemelte nationali synodo vooreerst verhandelt sullen worden die vijff controverse poincten, so is goetgevonden, dat men statum quaestionis aengaende die voorscreven poincten eerst alhier sal formeren, soveel mogelyck. Ende dewijl men verstaet, dat op den laetsten Gelderschen synodo met beydersyds bewillinghe dese status quaestionis is beraemt, heeft dese vergaderinghe om tijt te gewinnen, die broederen, uijt Gelderlandt hier verschenen, met eenpaerighe stemmen seer instantelijck versocht openinghe van haer gebesoigneerde te doen, hetwelcke d'gemelte Geldersche broeders (hoewel grote swarigheidt om verscheijdene redenen, by haer voorghestelt, daerover makende) eijntelijck siende haer overstemt, aengenomen hebben te doen met versoek, dat ghelijck sij hiertoe door dese vergaderinghe so ernstelyck sijn gerequireert, sij also wel door dese vergaderinghe bij yedereen, die men weten mochte dit haer doen sinistreyck te interpreteren, mochten gedefendeert worden.

Den 13 Octobris.

II. Sijnde den staet des verschils, so die in Gelderlandt geformeert was, bij den Gelderschen broederen hier overgelevert, ghelesen ende herlesen, oock met naerder verclaringhe op ijeder artijckel ende lidtmaet van dien, is nae ghenomene bedenckinghe op die derde resumptie bij allen ende ijeder broeder deser vergaderinghe, niemandt uijtgesondert, den staet des verschils bij provisie, ende totdat die Remonstranten deser provincie haer sullen hebben rondelijck verclaert, gestelt in voegen als volcht:

Staet des geschils aengaende die vijff articulen, bij provisie ghestelt tusschen die Remonstranten ende die broederen, die gebleven sijn bij die waere Gereformeerde religie. 1)

In den eersten artijckel van die praedestinatie sijn wij onses erachtens eens:

1. dat Godt van ewicheijdt een onveranderlijk besluydt gemaect heeft aengaende die salicheydt ende onsalicheijdt ofte verwerpinghe der menschen;

1) Vergel. het volgende met het op de Geldersche synode gestelde stuk, Acta syn. prov. IV, 279—284, dat door deze vergadering als voorbeeld overgenomen is. Wegens vele afwijkingen, uitlatingen en bijvoegingen moest deze andere bewerking van den »staet des geschils" wel in haar geheel worden opgenomen.

2. dat Godt int maecken deses besluitds den mensche aengesien heeft als gevallen in Adam ende leggende int verderff, ende dat niet indefinite alleen maer oock definite dese ende ghene personen;

3. datter weijnighe ter salicheijdt vercooren ende veele verworpen sijn;

4. dat die verkiesinghe gheschiet is uijt louter genade, sonder aenmerckinghe van enighe natuئرlijke ende aengeborene dispositie ofte verdienstelijke weerdicheydt des mensches;

5. dat onder die salichmakende middelen insonderheydt mede gestelt moet worden twaer gelove, dadich door die liefde;

6. dat niemant tot het gelove geroepen wordt in den tijdt noch het-selve becomt, dan die van alle ewicheydt te voren ghesickt is om daer-toe geroepen ende gebracht te sullen worden;

7. dat Godt niet besloten en heeft door sijn heyligen geest int verstandt ende wille aller menschen, die geroepen worden door het uijterlijke gepredicte woordt, sooverre te wercken, dat het datelijck gelove daerop volge;

8. dat alle, die ten eijnde toe in den gelove volharden, uijtvercoren sijn ende salich worden sullen; dat oock alle, die ten eynde toe int ongelove volharden, verworpen sijn ende verdomt sullen worden, ende dat niet alleen indefinite maer oock definite dese ende ghene personen;

9. dat wij in Christo vercoren sijn, ende dat Christus tfundament der salicheydt is;

10. dat alle gelovighe ouders tot haren troost sekerlijk moghen vertrouwen, dat alle haere kinderen, stervende in haere kindtsheijdt, die verkiesinghe deelachtich sijn ende salich worden;

11. dat het gelove een vrucht is, spruijtende oock uijt het gehoor des woordts Godts;

12. dat alle verworpene rechtveerdelijk verworpen sijn;

13. dat Godt gheen menschen in sijn besluitd gheschickt heeft tot verdoemenisse sonder tusschencomen ende aensien haerder sonden;

14. dat Godt niemant totte sonde nootsaeckt, oock geensins een oorsaecke ofte aucteur der sonde is.

So blijft dan noch in verschil:

1. Off daer gheen onderscheydt is tusschen Gods besluitd der verkiesinghe ende uytvoeringhe desselven, quoad objectum? Wij seggen: jae. Die Remonstranten als wij mejnen.

2. Off die verkiesinghe geschiet is met aenmerckinghe van enigerleij voorgesiene, genadighe ende evangelische dispositie ende weerdicheijdt des menschen, waerdoor dese, die vercoren wordt, weerdiger soude sijn, dan die niet vercoren en wordt? Wij seggen: neen.

3. Off die uijtverkorene in die verkiesinghe aengemerckt sijn van Godt als Christo doort waere gelooff ingelijft, oock als gheheijlicht ende den loop der godtsalicheijdt voleyndicht hebbende? Wij seggen: neen.

4. Off het besluydt van die salicheijdt enighe menschen te geven, ende het besluydt van de salichmakende middelen denselven menschen te geven een ende hetselve besluydt der verkiesinghe sij? Wij seggen: jae.

5. Off Christus also het fundament ende verdienende oorsaeck is der verkiesinghe van desen ende ghenen, gelijk hij het fundament ende verdienende oorsaeck is der salicheydt van dese ende ghenen? Wij seggen: neen.

6. Off het waere salichmakende gelove een vrucht is der verkiesinghe? Wij seggen: jae.

7. Off enighe menschen alle die middelen, ter salicheyt nodich, deelachtich worden, die nochtans niet salich en worden? Wij seggen: neen.

8. Off die oorsaecke, waerom Godt niet besloten en heeft int verstandt ende wille aller menschen, die door het uijterlijke gepredickte woordt geroepen worden, soverre te wercken, dat het datelijck gelove daerop volge, niet en is die mensehe, off ijedts dat Godt in den enen ofte anderen mensehe heeft aengemerckt, maer alleen die volle vrijemacht ende gelieven Gods? Wij seggen: jae.

9. Off het ongelove ende volhardinghe in die sonde een consequens is, volgende na die verwerpinghe, waermede Godt enighen menschen in haeren val ende verderff besloten heeft te laeten rechtveerdelijck ende haer niet te geven d'genaede, die sij van noden hadden om tot gelove ende boetvaerdicheydt gebracht te worden? Wij seggen: jae.

10. Off Godt die mensehe op eenderleij wijse heeft aengesien int verkiesen ende rechtveerdichmaecken, ende off daer twederleij verkiesinghe ende rechtvaerdichmakinghe is, d'eene vervult, d'ander onvervult? Wij seggen: neen.

11. Off daer is enighe indefinite verkiesinghe? Wij seggen: neen.

In den II^{en} artijckel van die doot Christi sijn wij ons erachtens eens:

1. dat Christus voor allen staten, gheslachten ende soorten der menschen gestorven is;

II. dat die cracht ende weerdicheydt des lydens Christi, in sich selven aengemerckt, genoechsaem is om alle ende een yeders menschen sonden wech te nemen ende haer met Godt te versoenen;

3. dat alle ende ijeder mensehe door Christi doot niet sij daetelijck weder opgerecht ende herstelt in den standt der salichmakende genade;

4. dat Gods gerechtigheijt gheen betalinghe can eijtschen van den ghenen, voor diewelcke Christus die voorsz. gerechtigheijt voldaan heeft;

5. dat niemandt die vergevinghe der sonden ende versoeninghe met Godt daetelyck geniet dan alleen die waere gelovighen, begrijpende mede hieronder der gelovigen kijnderen (d'kijnderen der ongelovighen Godt bevelende), ende dat gheen ongelovighe part ende deel daeraen en hebben;

6. dat alle boetvaerdighe moeten geloven, dat Christus voor haer gestorven is, ende sij door hem vergevinghe haerder sonden hebben ende met Godt versoent sijn, ende dat gheen onboetvaerdighe, solanghe sij sodanich sijn, tselve mogen geloven;

7. dat d'ongelovighe ende onboetvaerdighe om des doodts Christi wille gheen verlichtinghe ofte versachtinghe becomen haerder verdoemenisse.

So blijft dan noch in verschil:

1. Off Christus voor die sonde aller ende ijeder mensche van den beginne der werelt tot den eijnde toe, tsij dat se boetvaerdich worden ofte onboetvaerdich blijven, Godts gerechticheydt genoeggedaen ende die vergevinghe der sonden ende versoeninghe verworven heeft? Wij seggen: neen.

2. Off des Vaders wille ende Christi intentie is geweest door sijn doot alle ende een ijeder mensche te behouden, hoewel die saecke in velen anders uijtvallt door haer eijgen schult? Wij seggen: neen.

3. Off Christus die salichmaker aller menschen is ten aensien van die verwervinghe, ende alleen ten aensien van die applicatie van sommige menschen? Wij seggen: neen, verstaende dat die verwervinghe ende applicatie evenverre sich streckt.

In den III ende IIII articulen sijn wij ons erachtens eens:

1. dat niemandt sonder enighe bijsondere inwendighe verlichtinghe verstaen ende begrijpen can den gantschen sin der h. scriftuijre om te weten, te geloven, te hopen ende te doen, soveele als ter salicheijdt van node is;

2. dat niemandt sonder te hebben enighe beginselen der wedergeboorten ofte gaven des H. Geests can boete doen, verlangen nae verlossinghe, voornemen ende pogen sijn leven te beteren, ende soverre arbeyde, dat hij enighe daden, die notoirlijck quaet sijn, schouwe, ende dat meer uijt vreesse van Godt te vertoornen dan van straffe;

3. dat niemandt sonder die genade des H. Geests, kennisse hebbende van die salichmakende waerheijdt ende onsteken synde door lieffde totte selve, gedreven wordt om d'selvige aen te nemen;

4. dat het werck, van twelck d'wedergeboorte haeren aenvanck neemt, niet van die mensche maer van die genade hercomt;

5. dat noch nedericheijdt noch enighe diergelijcke deucht, die heijlich ende Godt behaechelijck is, in den mensche en sij anders als hercomende

van een overnatuurlijke genade, ende dat derhalven gheenderleij sodanighe deucht in den mensche van Godt te voren als een conditie vereijst wordt, daerom hij in den enen liever als in den ander het gelove werckt;

6. dat die verdorventheijdt soowel ende so eigentlijk is in den wille, als in den verstandt ende affecten;

7. dat die mensche, van natuïren gheheel geestelijk doot synde, die sonde dan noch in hem leeft, daerdoor het geschiet, dat hij niet alleenlijk can Gods gepredickte woordt ende die aengebodene genade tegenstaen, maer oock dat hij se wederstaet metterdaedt;

8. dat die mensche hem niet en wil bekeren noch geloven, tensij dat Godt dese wederspannicheijdt des menschen door die werckinghe des H. Geests wechneemt;

9. dat Godt int werck der bekeeringhe eerst het duijster verstandt verlicht, daernae den verkeerden wille ten goeden nijcht, ende eijntelijk die ongeregelde affecten temmet ende ten goeden bereijdt ende geneijcht maeckt, sodat die mensche tgoede eer wil doen, dan hij tselvige can int werck stellen;

10. dat Godt eigentlyck te spreken noch natuyrlijk noch moraliijk der menschen bekeeringhe werckt, maer bovennatuyrlijk ende godtlycker wijse.

So blijft dan noch in verschil:

1. Off Godt door d'opweckende genade almachtelijk werckt, gelijk hy werckt in die opweckinghe der dooden? Wij seggen: jae.

2. Off die genade wederstandelyck werckt in primo actu conversionis? Wy seggen: neen.

3. Off Godt allen ende een ijegelijcken, die hij roept ende nodicht door sijn woordt, genoehsaem crachtighe genade geeft om die nodinghe te connen gehoorsaemen? [Wij seggen: neen.]¹⁾

4. Off soveel die cracht der genaede aengaet, Godt in die levendichmakinghe des verstandts ende affecten werckt onwederstandelijk, ende in den wille wederstandelijk? Wij seggen, dat hij werckt op eenderleij wijse.

In den 5 artijckel sijn wij onses erachtens eens:

1. dat niet alleen tgelove maer oock die volhardinghe in den ghelove nodich is ter salicheijdt;

2. dat die gelovighen om te mogen volharden schuldich sijn Godt te vreesen, haer van sonden te wachten, d'selve te haeten ende haer salicheijdt in vresen ende beven te wercken;

3. dat sij gelovich blijvende, in die genade ende gunste Gods altijtdt volharden, oock so dat sij deur gheen listicheijdt ofte gewelt des satans uijt Christi handen en connen getrocken worden;

¹⁾ [ ] aangevuld uit Z. Deze woorden waren met den benedenrand afgesneden.

4. dat sij connen in swaere grouwelijke sonden vallen, die tegens tgelove, lieffde ende conscientie strijden;

5. dat tgelove ende lieffde in die gelovigen seer vermindert ende geswackt can worden;

6. dat sij deur allerleij sonden uijt het gelove niet en vervallen;

7. dat wanneer die gelovigen in sonden vallen, Godt die Heere haer terstondt niet en laet leggen, maer die handt biedt tot wederoprechtinghe, in voegen dattet aen den Heer niet en onbreeckt;

8. dat die gelovighe voor een tijdtlanck het gevoelen des gelooffs ende der genade connen comen te verliesen;

9. dat die gelovighen in die genade ende gunste Gods niet en cunnen blijven, sonder dat Godt haer daerinne behoude, ende noch en connen noch en sullen volharden sonder die gestadighe, bijblijvende, medewerckende hulp ende genade des H. Geestes;

10. dat men die gelovighe kynderen Gods troosten mach mette getrouwe ende gestadighe bewaringhe hares opperharders Jesu Christi, als die aen sijn sijde volcomen gewillich ende machtich is om haer te bewaeren, dat se niet uijt en vallen, alletijdt daerbij vermanende, dat se haere salicheydt wercken moeten in vresen ende beven, ende dat doende hij, die staet, toesie dat hij niet en valle;

11. dat die volhardinghe int gelove ende heijlicheijdt in aller manieren een bijzondere gave Gods is, ende dat se in geenderleij wijze geseijdt can worden geen gave Gods te sijn.

So blijft dan noch in verschil:

1. Off d'welcke eens waerlijck gelooft, soverre can comen van Godt aff te wijcken ende dese werelt aen te hanghen, dat hij het gelove gantschelijck ende eyntelyck can comen te verliesen ende van syne salicheijdt vervallen? Wij seggen: neen.

2. Off wel enighe sodanighe gelovighen alsoverre van Godt oydt afgeweken sijn ende die werelt hebben aengehanghen, dat sij het gelove gantschelijck ende eijntelijck hebben verloren ende van die salicheydt vervallen sijn? Wij seggen: neen.

3. Off die volhardinghe hangt aen die wille des wedergeboren mensches, sodat die wille die naeste ende enighe gesubordineerde natuurlijke oorsaecke sij der volhardinghe? Wij seggen: neen.

III. Dit hier voorgescrevene, sijnde bij allen broederen ende een ijeder van dien verclaert in oprechticheijdt te wesen sijn gevoelen, twelck sij oock mede hielden tgevoelen der waere Gereformeerde kercke te sijn, is goetgevonden copije van dien te praesenteren aen die E. Mog. heeren Staeten deser provincie met onderdanich ende gantsch eernstich versoeck, dat haer

E. Mog. gelieve den Remonstranten, St. Catharijnen vergadert, gemelte copije ter handen te bestellen ende haer te belasten op het alderspoedichste haere verclaringhe op die ghestelde articulen sonder enighe tergiversatie rondelijck te doen, tsij met approbatie, tsij met improbatie, tsij met enighe andere antwoordt, opdat alsoo dit poinct van die vijff articulen, twelck nae last van die Hog. Mog. heeren Staeten Generael het eerst sal moeten sijn, daer men in nationali synodo van handele, in dese vergaderinghe volgens het gesinnen van die E. Mog. heeren Staeten deser provincie debite mach werden gepraepareert. Ende sijn omt verscrevene bij die gecommiteerde van die E. heeren Staeten te verrichten gedeputeert D. GODEFRIDUS UDEMANS ende D. JOANNES WIRZFELDIUS.

III. Sijn die broederen voorder vermaent haer tegens morgen ter eerster sessie te bedencken, off se op enighe andere poincten der leeringhe, in die Confessie ende Catechismo begrepen, swaricheijdt ende bedenckinghe hadden, oock off se ijemandt in dese provincie wisten, die boven ende buijten die vijff bekende articulen ginck, om tselffde alsdan vrijmoedelijck sonder daerom behaelt ofte versproken te worden alhier voor te stellen, ten eynde men hetselffde, so het hier niet gevoechelijck conde werden opgeheven, met die andere gravamina ad synodum nationalem mochten brenghen.

Den 14 Octobris.

V. D. GODEFRIDUS UDEMANNUS ende JOANNES WIRZFELDIUS, hebbende vericht bij die E. Mog. heeren Staeten, tgeen haer gisteren was gelastet, hebben gerapporteert, dat het versoeck, uijt naem deser vergaderinghe gedaen, was geaccordeert.

VI. Sijn voorts die broeders gevraecht, hoe sij sich bedacht hadden op tgene haer gisteren in bedencken was gegeven, ende is bevonden, dat enighe weijnighe sekere swaricheijdt hadden over tgene hier ende daer in den Catechismo geleert wordt, also nochtans dat d'selffde nae gehoorde verclaringhe ende gehoudene verder conferentie haer hebben laeten tevreeden stellen, ende getuijcht nevens die andere aenwesende broeders, dat sij op die leere, in Confessie ende Catechismo begrepen, niets en hadden te seggen, maer hielden d'selvighe in allen ende ijeder poinct Godes h. woordt conform. Ende aengaende andere predicanten deser provincie, sijnde buijten dese vergaderinghe, (begrijpende mede daeronder enighe, die binnen weijnich tijtdts gestorven ofte van hier vertrocken sijn) is verclaart, sonder dat men nochtans ijemandt achtterugghe gesint was te beschuldighen, dat men nu ende dan enighe vreemde propoosten so int openbaer als oock int prive wel hadden gehoort als namentlijck:

1. dat Christus den bitteren doodt des cruijces alleen ghestorven is om ons een exempel te geven tot navolginghe;
2. dat Christus d'selfde straffe niet geleden hadt, die wij verdient hebben;
3. dat het gelove moet bescreven worden te sijn gehoorsaemheijdt Jesu Christi, ende dat het gelove, twelck in den Catechismo bescreven wort, sij een phantastijck gelooff, passende op alle secten ende sectarijzen, die maer uijterlijcke professie doen van Christo Jesu;
4. dat d'erffsonde alleen oneijgentlijk een sonde genoemt mach werden;
5. dat d'erffsonde alleen een sonde Adams sij, sodat Godt, ons om die erffsonde straffende, een vreemde sonde straffen soude;
6. dat d'erffsonde door die doodt Christi geheel wechgenomen is;
7. dat die genegentheijdt, die de cleijne kijnderen hebben ten quaede, haer niet van natuijren aencleeft, maer in haer verweckt wordt door quaedt exempel der ouden;
8. dat Godt het menschelijcke gheslachte, eer hij sijn verbondt der genade met hen gemaect hadde, om die sonde Adams niet en heeft mogen straffen;
9. dat die wedergeborene in dit leven die geboden Gods volcomentlijk connen onderhouden;
10. dat enighe, die de Gereformeerde kercke hier te lande met valsche leere beroert hebben ende daerover gecensureert ofte geexcommuniceert sijn, evenwel noch leeraers van d'selve kercke te achten sijn, so oock dat sij met haeren aenhanck d'selfde Gereformeerde kercke hier te lande souden representeren;
11. dat Arrio groot ongelijck geschiet is, dat hij veroordeelt is om sijn gevoelen;
12. dat Christus die sone Gods niet wordt genoemt ten aensien sijnder ewige generatie uijt het wesen des Vaders, maer om andere voortreffelijckheden, die in hem geweest sijn meer dan in andere menschen;
13. dat wij met ditselffde vleisch niet wederom sullen opstaen;
14. dat die godtlosen niet verrijsen sullen;
15. dat het die chrijstelijcke overicheydt niet geoorloft is oorloch te voeren;
16. dat Godt niet en is eenvoudich in wesen ende drievoudich in personen;
17. dat men die beelden wel wederom in die kercken mocht hebben;
18. datter gheen helle nu en is, maer dat ten jongsten daghe den aertbodem die helle worden sal;
19. dat men geenderleij secten van valsche leere mach beschuldighen, indien sij maer die 12 articulen des gelooffs aennemen, so die leggen.

VII. Ende hoewel men achten wil enighe der voorgemelte stucken meer disputandi als asserendi gratia gesustineert te sijn, oock dat men vertrouwet, dat die serio hierbevorens sodanighe vreemde dingen mochten hebben voorgegeven, mettertijt dt sich mochten hebben beter bedacht, is nochtans goetgevonden d'selfde tesaemen in handen van die E. Mog. heeren Staeten ende door d'selfde aen die Remonstranten over te leveren om daerop rondelijck haer verclaringhe te hooren ten eijnde alleen, so ijemandt derselfder hadden enich bedencken daerover, hetselfde tot haerder ende der kercken voorder gerusticheydt mede bequaemelijck mochte gebrocht worden ad synodum nationalem. Men sal oock versoecken, dat die E. Mog. heeren Staeten gelieve die Remonstranten te belasten, dat se in genere verclaeren, off sij oock op noch enighe andere pointc der leere enich bedencken hebben, alles ten fine voorscreven ende om also nae te comen, tgene in die kerckenordeninghe cap. I, art. 4, alsmede in die pointcen aengaende den nationalem synodum bij die Hog. Mog. heeren Staeten Generael articulo 9, geordineert is.

Den 15 Octobris.

VIII. Het pointc der leere dusverre affgehandelt sijnde, is met eenpaerighe stemmen goetgevonden, dat men door die gedeputeerden deses synodi in nationali synodo sal aenhouden om te bekomen eenderleij kerckelijke ordeninghe, na d'welcke alle die Geunieerde Provincien sich sullen hebben te reguleren, belovende die gesamentlijke broeders sodanighe ordre, als daer sal beraemt worden, mede te sullen accepteren ende daermede sich te conformeren.

IX. Daernae is men getreden tot die acta synodi superioris de anno 1612. D'welcke voorgelesen synde, is bij occasie van dien goetgevonden op den synodum nationalem dese vragen voor te stellen:

1. Off men ijemandt volwassen sijnde dopen mach, die niet beloven wil hem ter eerster gelegentheydt ten h. avondtmael te begeven?
2. Off men den doop bujten ende sonder predicatie met besloten deure aen ijemandt, tsij jonck tsij oudt, bedienen mach?
3. Hoe men met die kijnderen, in onecht gheboren, handelen sal, wanneer se ten doop gepresenteert werden?
4. Off een persoon, die niet wetende, dat hij ongedoopt is, ende sich ten avondtmael begeven hebbende, twelck hij oock langhe tijdt gebruikt heeft, stichtelijck ende eerlijck levende ende naderhandt ghewaer wordende, dat hij ongedoopt sij, behoorde gedoopt te worden, mitsgaders hoe ende waer sulcx gheschieden sal?

X. Die gecommiteerde, die van wegen desen synode sullen gaen ad synodum nationalem, sijn gelastet met eenpaerighe toestemminghe aller

broederen, [dat sij]¹⁾ wanneer van die vijf artikulen gesproken sal worden, niet toelaeten sullen, dat nae het stellen des staets des verschils enighe quaestie werde voorgenomen diesaengaende, voor ende alear geinquireert, gedefinieert ende uijtgesproken sal wesen, welck van beijden, te weten Remonstranten off Contraremonstranten, het gevoelen hebben van die Gereformeerde kercke. Ende so daerna bij die onderleggende parthije instantie worde gedaen om accommodatie ofte tolerantie, en sullen daervan niet moghen handelen, tensij dat eerst uijt Gods woordt ondersocht, gedecideert ende verclaert sal sijn, welck van beijden voorscreven gevoelen nae die waerheijdt sij. Twelck sijnde gheschiet, sullen sij van tolerantie moghen spreken, doch alleen die nae waerheijdt is, ende mits dat die suiiverheydt der leere daerdoor niet en worde gequetset.

Den 16 Octobris.

XI. Is ijeder affgevraecht, wat particuliere gravamina hij hadde, die men off die heeren Staeten deser provincie off den nationali synodo soude voorstellen om daerin te moghen werden voorsien. Ende sijn bijgebracht dese naevolgende:

1. dat verhiindert worden die vergaderinghe der Papisten ende affgodische ende superstitieuse diensten als beevaerden, die tot nadeel van die Gereformeerde religie gepleecht worden, waeronder sijn die publijque superstitionen, hier ende daer gepleecht in die begraeffenisse der dooden;
2. dat die heijlichmakinghe des sabbathts gevordert werde, d'weleke niet alleen op alle plaetsen door verscheyden manieren van doen gemeijnlijck werdt gevioleert, maer oock op sommige plaetsen door openbaere marckten onder die predicatien, door tochten ende openbare excercitien der schutterijen, d'welcke oock onder die predicatien werden gedaen;
3. dat men die plaetsen versorghe met costers ende schoolmeijsters, die van die Gereformeerde religie sijn, insgelycx offecieren, schouten ende secretarijzen;
4. dat men die gilden ende broederscappen, welckers goederen onnuttelijck werden verteert, mocht afschaffen ende d'selvighe tot andere noot-saeckelijcke diensten emploijeren;
5. dat geweert werden allerhande insolentien op Nieujaersavondt ofte nacht, ende int schatten van die bruijdegoms off andersins gepleecht;
6. dat die dode lichaemen derghenen, die dootghesteken ofte vermoordt sijn, in die kercken niet werde geleydt, totdat den soen daerover gedaen is.

XII. Aengaende die kercken deser provincie, vacerende offte noch comen sullen te vaceren durante synodo nationali, daer gheen Gereformeerde kerckenraedt en is, sullen niet worden versien, maer bij leeninghe

1) [ ] aangevuld uit W W.

worden bedient van die naestghesetene predicanten, sonder onderscheijdt van wat gevoelen die mochten wesen, welverstaende so die naestgeseten is vant gevoelen der Remonstranten, dat alleen die Remonstranten die plaetse sullen bedienen, ende so die naestghesetene waere vant gevoelen der Contraremonstranten, dat d'selvighe alleen die plaetse sullen bedienen, tenwaere dat die respectieve vacerende gemeijnten hierdoor sich vonden beswaert, in welcken gevalle sij haer bij die E. Mog. heeren Staeten beclagende, bij dieselve ordre sal moghen ghestelt worden tot haeren contentement. Ende sullen van dese vergaderinghe vercoren worden vier deputati synodi, die men presenteren sal aen die E. Mog. heeren Staeten om geauthoriseert te worden om op alle voorvallende swaricheden betreffende die kercken ten platten lande, resortierende onder dese vergaderinghe, te letten ende te doen nae behoiren, ende dit alles bij provisie, op hope dat die E. Mog. heeren Staeten deser provincie gelijke ordre sullen doen stellen bij die vergaderinghe der Remonstranten, twelck naederhandt bevonden is gheschiet te sijn.

Den 20 Octobris.

XIII. Sijn genomineert deputati synodi, die usque ad proximam provincialem synodum het opsicht over die kercken, onder dese vergaderinghe sorterende, hebben sullen. Ende sijn dese: JOANNES WIRTZFELDIUS, LAURENTIUS MODÆUS, GERHARDUS HELMICHUS ende JOANNES AUCOPIUS, d'welcke van die E. Mog. heeren Staeten oock sijn geauthoriseert.

XIII. Het antwoordt der Remonstranten op den 1 artij. der controversie, hierboven articulo 2 ghestelt, ingekomen sijnde, is nae overlesinghe ende neerstich ondersoek verstaen niet te dienen om statum quaestionis daeruijt te connen formeren. Ende dewijl men uijt die tergi-versatie der Remonstranten, blijckende bij haere lancksame handelinghe alsmede uijt haer duijstere ende intricate antwoorde, qualijck hopen can, dat men een goet ende spoedich eynde (gelijck om die naehijdt des synodi nationalis ten hoochsten wel vereijst soude worden) desesaengaende hebben mochte, is goetgevonden hierbij die saecke laeten berusten usque ad ipsam synodum nationalem ende voort te vaeren om te hebben haere verclaringhe over die andere poincten, hierboven ghestelt articulo 6. Ende sijn genomineert D. UDEMANNUS ende D. ALLASTIUS om als morgen die vergaderinghe van die E. Mog. heeren Staeten d'selfde poincten over te leveren, alsmede aen te houden om bescheydt, off die Remonstranten gesint sijn ad synodum nationalem te deputeren off niet, ten eynde men sulcx verstaen hebbende dese vergaderinghe sich daerna mochte reguleren, om alsoo eens te comen tot conclusie deser synodale handelinghe, houdende haer voorsekert, dat se genoechsaem haer gequeten heeft int voorstellen,

versorgen ende verrichten van alle tgene, twelek volgens den last der Ho. Mog. heeren Staeten Generael alsmede der E. Mog. heeren Staeten deser provincie in dese vergaderinghe is te verhandelen gheweest.

XV. Sijnde bij die E. heer borgemeijster HARDEVELT uijt naeme van die E. heeren Staeten voorgesteld, off niet raedtsaem waer, dat dese vergaderinghe met die van die Remonstranten werden bijeengebracht om alsoo mondeling te bespoedigen ende aff te handelen, tgene bleeck dat scriftelyck niet wel en succedeerde. Is verstaen om gewichtighe redenen sulcx tegenwoordich niet raedtsaem noch dienstich te sijn. Indien nochtans die Mog. heeren Staeten het anders mochten verstaen, sal men versoecken, dat dan uijt ijeder vergaderinghe twee off drie tot sodanighe mondelinghe be-soignes mogen werden gedeputeert, daertoe dese vergaderinghe haer mede willich presenteert.

Den 21 Octobris.

XVI. Sijnde die broeders gevraecht nae die gelegentheydt haerder kercken ende scholen, ende is uijtgenomen die voorgemelte swaricheden, daer remedie tegens versocht sal worden in synodo nationali, bevonden d'selvighe sodanich te sijn, dat men met vreuchden Godt daerover heeft gedanckt. Ende sijn die broeders ernstelijck vermaent voortaan in haere aengewende trouwicheijdt ende naersticheijdt te continueren, sorch dragende dat nevens die leere der waerheijdt oock die godtsalicheijdt onderhouden ende voortgeplant werde, twelek ijedereen heeft beloofd te doen.

Den 22 Octobris.

XVII. Sijnde verstaen het gesinnen der E. Mog. heeren Staeten te wesen, dat men per deputatos handele met ghelijcke gedeputeerde der Remonstranten over het stellen des staets des verschils ende verders niet, sijn tot dien eijnde gedeputeert uijt dese vergaderinghe D. ARNOLDUS OORTCAMPUS, D. SEBASTIANUS DAMANNUS ende D. GODOFRIDUS UDEMANS. Is evenwel dese handelinghe achtergebleven, dewijl die Remonstranten niet-tegensstaende der E. heeren Staeten goetvijnnden ende belastinghe daerin hebben gedifficulteert.

XVIII. Ende aengaende die vraechstukken over die vreemde leeringhe, hierboven ghestelt, sijn die wel door die E. heeren Staeten den Remonstranten overgelevert om beantwoordt te worden, maer is gheen antwoordt gecomen, doch hebben die Remonstranten sekere remonstrantie aen d'gemelte heeren tot excuse haerder weijgeringhe overgegeven nevens haere antwoordt op die resterende vier poincten van die vijff welbekende articulen. D'welcke dese vergaderinghe gesien ende gelesen hebbende, is goetgevonden d'selfde tsaemen te brengen op den nationalem synodum.

XIX. Is door D. UDEMANNUM ende D. WIRTZFELDIUM uijt last ende naeme deser vergaderinghe den E. Mog. heeren Staeten voorgedragen, hoe wijt onse handelinghe gecomen was, welcke wij hoopten dat haer E. Mog. haer soudē laeten gevallen, met versoeck so ijedt resteerde buijten onsen weten, dat wij bereydtwillich waeren te verwachten ende te doen, wat haer E. Mog. ons soude verder believeen te belasten; sus anders, dat wij tot die conclusie treden ende met haer E. Mog. verloff naer huijs vertrecken soudē.

Daerop dese vergaderinghe, met blijscap verstaen hebbende het goede genoegen, dat haer E. Mog. verclaarden aen onse besoignes te hebben, ende dat haer E. Mog. niet verder ons hadden te bevelen, maer dat wij wel mochten tot het besluydt treden ende dan scheyden, so is men gekomen tot nominatie derghenen, die ad nationalem synodum sullen gaen. Ende sijn gedeputeert: D. JOANNES DIBBETHIUS, predicant tot Dordrecht, bij authorisatie der E. Mog. heeren Staeten deser provincie, representerende neffens andere die kercke van Utrecht, D. ARNOLDUS OORTCAMPIUS, p. tot Amersfoort, ende joncker LAMBERTUS CANTERUS, ouderling der waere Gereformeerde kercke binnen Utrecht.

Ende off het gebeurde, dat iemandt der voornoemde cranck wierde, ofte om andere nootsaeckelijcke redenen van den synodo mochte comen te absenteren, ofte oock dat die gecommiteerde van die Remonstranten voor den tijt sijn van die synodale vergaderinghe affsonderden, sijn genomineert D. LAURENTIUS MODÆUS, p. tot Wijck bij Duijrstadt, GERHARDUS HELMICHUS, p. tot Venendael, ende PIETER VAN DAM, ouderling tot Amersfoort, om in sulcken gevalle nae vereijsch der saken op ghelijcke last ende instructie als die voorgaende in den synodo te succederen.

Ende so die voornoemde ses buijten hope tesaemen malcanderen niet condē ontsetten, sijn gedeputeert D. JOANNES WIRTZFELDIUS, p. tot Rhenen, D. JACOBUS HUGENSSSEN, p. tot Hagesteijn, D. JOANNES AUCOPIUS, p. tot Mijdrecht, ende D. JOANNES ALLASTIUS, p. tot Montfoort, om ordentelijck den voorscreven last op haer te nemen, opdat immers het getal van sessen tot behoerlijcke directie der saecken onser kercken altijdt compleet blijve. Ende dewijl het sich bevijndt, dat alle vier die gedeputeerden deses synodi hierboven bij substitutie genomineert sijn om ad nationalem synodum te trecken, is besloten, dat die andere twee ofte drie, die hier mochten blijven, gelijcke last ende auctoriteijdt sullen hebben, alsoff se alle vier bijeen waeren.

XX. Is gesproken van die commissie, die de gedeputeerden ad synodum nationalem soude medegegeven werden, ende na rijpe deliberatie heeft men met allegemeijn advijs dese navolgende ingestelt:

Instructie voor die broederen, d'welcke van wegen die synodale vergaderinghe in die provincie van Utrecht, vergadert int capittelhuijs ten Dom, sijn gedeputeert ad synodum nationalem.

Wij dienaeren des goddelijcken woordts, representerende die synodale vergaderinghe van die provincie van Utrecht voor dat deel, dat gebleven is bij die oude Gereformeerde leere, in onsen kercken in conformiteijdt van andere provincien aengenomen, hebben gecommiteert ende committeren mitsdesen om te verschijnen op den synodum nationael tot Dordrecht onse eerw. ende l. medebroeders D. D. JOANNEM DIBBETUM ende ARNOLDUM OORTCAMPNUM, respectieve predicanten tot Dordrecht ende Amersfoort, (maer die eerste als representerende bij voorgaende authorisatie van die E. Mog. heeren Staeten deser provincie die kercke van Utrecht) ende joncker LAMBERTUS CANTERUS, als ouderlinck van die waere Gereformeerde kercke binnen Utrecht, om uijt onser aller naem met die eerw. hoogheleerde die broederen van die nationale versamelinghe te helpen delibereren ende resolveren over allesulcke gravamina, vragen ende andere poincten, die daer sullen voorvallen, dienende tot behoudinghe der waerheijdt, ruste ende vrede in die kercken van onse provincien, midts dat se haerselven sullen reguleren nae dese onse volgende instructie:

1. Soo sullen onse gedeputeerde broederen nopende die vijf artikelen niet treden int ondersoek van die waerheydt ofte onwaerheijdt derselver, tensij dat te voren verclaringhe sij gedaen, welcke parthije, Remonstranten off Contraremonstranten, bij die enicheijdt van die rechte Gereformeerde kercken gebleven sijn, tenwaere dat bij die gemeijne vergaderinghe om gewichtighe redenen anders verstaen wierdt.

2. Indien daernaep op het versoek van die geïnteresseerde parthije off andersins wordt voorghenomen het ondersoek van die waerheijdt in die voorss. articulen, so sullen sij ghehouden sijn die belijdenisse, die bij die gemeene broederen van onse vergaderinghe gedaen is, met bondighe redenen uyt Gods woordt nae haer beste wetenscap staende te houden, ende en sullen ghene veranderinghe in die leere moghen toestaen sonder reces te nemen aen haere principalen.

3. Nopende die tolerantie van die voorss. vijf artikelen, daarvan en sullen sij van selfs ghenen voorslach doen, maer so die bij andere gedaen wordt, sullen haer onderwerpen die meeste stemmen des synodi nationalis, behoudens altijdt die suijscheijdt der leere voorss.

4. Aengaende die controversien buijten die vijf artikelen, van sommighe op die bane gebracht, sullen aenhouden, dat d'selfde poincten bij die eerw. vergaderinghe oock mochten ondersocht ende nae Gods woordt gedeceideert worden, ende overmits onse respectieve provincien niet weijnich

daarmede sijn besmet gheweest, dat alle respective predicanten, daer synde ende thujs blijvende, belast worde haerselven daerop te verclaeren.

5. Sullen voorts onse gecommiteerde aenhouden, datter een algemeijne kerckelijcke ordre mach gearresteert worden over alle die respective provincien, opdat onse kercken oock in dit stuck enicheijdt met d'andere kercken van onse Unie mochten onderhouden, hetwelcke wij hoochnodich achten.

6. Worden oock belast alle onse gravamina debite voor te stellen, aen te drijven ende met goede redenen voor die vergaderinghe instantie te doen nae behooren.

7. Ende overmidts daer veele wichtighe ende swaere poincten sullen voorvallen, daer goede advijsen sullen nodich sijn, so is verstaen, dat se met alle respective broederen, met namen die ons in dese vergaderinghe geassisteert hebben, alle goede ende vriendelijcke correspondentie sullen houden.

8. Ingevalle enighe van onse gedeputeerde door sieckten off andere nodighe redenen mosten na huijs trecken, sullen hetselvighe met den eersten aen die deputatis synodi verwittigen om te doen volgens d'ordre, bij ons daerop gemaect ende hiervorens bescreven.

Censura morum ghehouden sijnde, is die vergaderinghe in goeden vrede met dancksegginghe tot Godt besloten, ghelijck oock die E. eerentfeste heeren gecommiteerden van die E. Mog. heeren Staeten deser provincie hertelijck bedanckt sijn van wegen hare vlijtighe hulpe ende adres, aen dese vergaderinghe bewesen. Sijn oock bedanckt die broeders int gemeijn, met namen die broeders, die van buijten gecomen sijn, van wegen haere vrientlijcke bywoninghe ende getrouwen dienst. Actum den 23 Octobris 1618.

A. OORTCAMP, praeses.

SEBASTIANUS DAMMAN, sijnodi assessor.

LAURENTIUS MODÆUS, scriba. 1)